

Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht

Masterthesis Orthopedagogiek

Internetverslaving bij jongeren
met een autisme spectrum
stoornis.

Student: L. J. Goutier 0222461
D.H.O. de Best 3010287

Werkveld: Jeugdzorg

Thesisbegeleidster: Dr. E. Reitz

2^e beoordelaar: Dr. I. B. Wissink

Datum: 25-06-2010

Voorwoord

Graag willen wij een aantal mensen bedanken die ons geholpen hebben dit onderzoek tot stand te brengen. Allereerst gaat onze dank uit naar onze thesiscocente Drs. E. Reitz. Wij willen haar bedanken voor de hulp die zij ons heeft geboden, wanneer wij het even niet meer zagen zitten hielp zij ons weer op de goede weg.

Daarnaast willen wij Dr T. van Rooij van het IVO hartelijk bedanken voor het beschikbaar stellen van zijn data en zijn vragenlijst.

De jongeren van Kwintes en Joozt Maarsbergen willen wij tenslotte hartelijk bedanken voor hun medewerking aan het onderzoek.

Deborah de Best en Leidy Goutier.

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between autism and internet addiction and factors (psychosocial problems, internetspecific parenting behaviors, age, and hours internet use) which might influence this relationship. A total of 38 adolescents in the age of 13 till 18 years with pervasive developmental disorder (PDD) were compared to 4060 adolescents without PDD. Both groups filled out several questionnaires about their use of the internet, the rules parents set about their internet use and their psychosocial wellbeing. Adolescents with PDD appeared to be more addicted to the internet compared to adolescents without PDD. Furthermore, the degree of psychosocial problems significantly predicted an increase in internet addiction of adolescents with PDD. Internetspecific parenting behaviors did not influence the level of internet addiction. Older adolescents with PDD were more likely to be addicted to internet compared to younger adolescents with PDD.

Inleiding

De jongeren van tegenwoordig groeien op met internet, zij zijn dan ook diegenen die het meest gebruik maken van het internet. Onder de jeugd worden jongeren verstaan tussen de 12 en 18 jaar. Deze periode wordt ook wel de adolescentie genoemd (Carr, 2006). De adolescentie wordt gekarakteriseerd door twee tegengestelde perioden. De eerste is een periode om te genieten, te groeien en experimenteren. Het is de weg naar de progressieve en productieve jong volwassenheid. De tweede periode wordt gekarakteriseerd door innerlijk conflict en onrust in het gezin. Dit zijn noodzakelijke voorlopers om te groeien, maar dit kan ook leiden tot disfunctioneren, apathie en vervreemding. Beide perioden bieden de adolescenten zowel mogelijkheden als kwetsbaarheden. Een belangrijke kwetsbaarheid is verslaving (Preyde & Adams, 2008). Verslaving wordt vaak gezien als zowel een persoonlijk als een sociaal probleem. Het persoonlijke probleem wordt geassocieerd met een gebrek aan controle en aan motivatie. Het sociale probleem wordt geassocieerd met verarming van de omgeving en een gebrek aan mogelijkheden.

Er is geen eenduidige definitie van verslaving beschikbaar. Dit heeft twee oorzaken. De terminologie is in de loop der tijd veranderd, tevens is er geen universeel geaccepteerde definitie. In het verleden werd verslaving gezien als een conditie waarbij een persoon een substantie tot zich neemt. Sommige onderzoekers houden nog stand bij dit perspectief (Preyde & Adams, 2008). Er wordt echter steeds vaker een onderscheid gemaakt tussen middelenverslaving, het tot je nemen van een substantie, en gewoonteverslaving. De DSM-IV bevat geen gewoonteverslavingen. Om tot afhankelijkheid te komen is er altijd een middel nodig volgens de DSM-IV (American Psychiatric Association, 2001). Toch zijn er in de literatuur steeds meer aanwijzingen te vinden dat gewoonteverslaving wel degelijk bestaat. Een voorbeeld van gewoonteverslaving is internetverslaving (Chou, Condrón & Belland, 2005; Lepeltak & Bronkhorst, 2005; Van Rooij, Schoenmakers, Meerkerk, Griffiths & Van de Mheen, 2010).

Er is een snelle ontwikkeling en toenemende beschikbaarheid van het internet. Internet wordt voor verschillende doeleinden gebruikt zoals werk, opleiding, communicatie en entertainment. Hierdoor is het internetgebruik niet meer weg te denken uit het dagelijkse leven. Het toenemende gemak tot het gebruik van internet heeft geleid tot een toename van de tijdsbesteding online. Het is niet heel verwonderlijk dat het pathologische gebruik van internet steeds vaker voorkomt (Watson, 2005).

Internetverslaving is een vrij nieuw fenomeen, er is nog weinig onderzoek naar gedaan. Er is geen standaard definitie voor deze verslaving. Er is echter wel erkenning van verschillende onderzoekers dat dit fenomeen bestaat (Chou et al., 2005; Lepeltak & Bronkhorst, 2005; Van den Eijnden, Spijkerman, Vermulst, & Engels, 2009; Van Rooij et al., 2010). De terminologie voor dit fenomeen is een probleem. In verschillende onderzoeken wordt er gebruik gemaakt van een andere term, waardoor er verwarring kan ontstaan. Er wordt onder andere gesproken over een internetverslavingsstoornis, over pathologisch internet gebruik of over internetafhankelijkheid. Een andere benaming is excessief of compulsief gebruik van het internet of van games. Daarnaast wordt er gesproken over computerverslaving en (video)gameverslaving (Lepeltak & Bronkhorst, 2005; Van den Eijnden et al., 2009; Van Rooij et al., 2010). Er is ervoor gekozen om in het huidige onderzoek *internetverslaving* als terminologie te gebruiken. Hieronder wordt geen gameverslaving verstaan.

Diagnose internetverslaving

Het vaststellen van de diagnose internetverslaving is vrij complex, aangezien er nog weinig over bekend is en er diverse definities gebruikt worden. De beste methode om internetverslaving klinisch te herkennen is het te vergelijken met de criteria voor andere vastgestelde verslavingen (Young, 2009). Ten eerste zal er moeten worden voldaan aan het subjectief ervaren van belangrijkheid (saillantie). Internetgebruik is de belangrijkste activiteit van een persoon. Het domineert iemands denken, gevoelens en gedrag. Ten tweede is er sprake van stemmingsbeïnvloeding. Door het gebruik van het internet kan iemand zich beter gaan voelen. Ten derde moet er sprake zijn van tolerantie (gewenning). Er moet steeds meer gebruik worden gemaakt van het internet wil men zich weer beter gaan voelen. Ten vierde moet er sprake zijn van onthoudingsverschijnselen. Dit betekent dat iemand vervelende gevoelens krijg wanneer diegene het internet niet kan gebruiken. Ten vijfde moet er sprake zijn van conflict (zowel inter- als intrapersoonlijk). Dit wil zeggen innerlijk conflict of een conflict met bijvoorbeeld de ouders van de jongere. Als laatste moet er sprake zijn van terugval. Hierbij valt iemand herhaaldelijk terug in verslavingsgedrag, zelfs al wil hij ermee stoppen (Chak & Leung, 2004; Griffiths, 2008; Meerkerk & Van der Eijnden, 2009; Wilson, Fornasier & White, 2009).

Kalthiala-Heino, Lintonen en Rimpela (2004) hebben een onderzoek gedaan naar de prevalentie van internetverslaving van jongeren van 12, 14, 16 en 18 jaar. Op basis van negen criteria werd gekeken of iemand internetverslaafd was. Deze criteria waren gebaseerd op criteria van vastgestelde verslavingen uit de DSM-IV. Daarnaast werd er gekeken hoeveel tijd jongeren dagelijks aan het internet besteedden. De jongste groepen, 12 en 14 jarigen, scoorden lager op de negen criteria dan de oudste groepen, de 16 en 18 jarigen. Daarnaast zat de laatste groep dagelijks vaker op het internet. Uit het onderzoek blijkt dat het criterium 'het subjectief ervaren van belangrijkheid' leeftijdsafhankelijk is. De leeftijdsgroepen 14, 16 en 18 jarigen scoorden hoger op dit criterium. Verder is opmerkelijk dat naarmate de jongeren ouder worden, zij ook hoger scoren op het criterium: 'internetgebruik om te ontsnappen'.

Hierbij kan er sprake zijn van gevoelens van hopeloosheid, schuld, angst en depressie (Kalthiala-Heino et al., 2004). Uit voorgaande studies was de prevalentie van internetverslaving van jongeren tussen de 6% en 30%. Echter in het onderzoek van Kalthiala-Heino en collega's (2004) was de prevalentie maar 2%. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat zij voor het eerst een aselechte steekproef hebben gebruikt voor onderzoek naar internetverslaving.

Het verslavende aspect van het internet

Het verslavende aspect van internetgebruik voor jongeren kan gezocht worden in verschillende aspecten, zoals de communicatietechnologie van het internet. Het gaat bij jongeren voornamelijk om de vriendschappelijke en sociale relaties die via het internet in stand worden gehouden en worden ontwikkeld (van Est, van 't Hof & de Haan, 2006). Daarnaast kunnen zij zich storten in virtuele realiteiten en een ander sociaal personage en een sociale identiteit aannemen om zich goed te voelen over zichzelf. Het internet zorgt voor een alternatieve realiteit voor gebruikers en geeft hen gevoelens van anonimiteit wat hun toestand van bewustzijn verandert (Griffiths, 2008). In het onderzoek van Chak & Leung (2004) daarentegen worden online spellen aangeduid als de grootste oorzaak van internetverslaving.

Autisme

Sinds een aantal jaren zijn autisme spectrum stoornissen (ASS) steeds vaker onderwerp van onderzoek. Onder de autisme spectrum stoornissen vallen volgens de DSM-IV klassiek autisme, het syndroom van Rett, het syndroom van Asperger, desintegratiestoornis van de kinderleeftijd en pervasieve ontwikkelingsstoornis - niet anderszins omschreven (PDD-NOS) (Carr, 2006).

Een ASS werd voor het eerst omschreven door Leo Kanner in 1943. Een ASS behoort tot de pervasieve ontwikkelingsstoornissen (pervasive developmental disorders, PDD) (Carr, 2006).

Kinderen die extreme abnormaalheden laten zien in hun capaciteiten voor wederkerige sociale interactie, in communicatie en in de taalontwikkeling vanaf dat zij een zuigeling zijn, worden in de DSM-IV geclassificeerd met een ASS. Daarnaast wordt dit geclassificeerd wanneer zij abnormaalheden hebben in de ontwikkeling van het symbolische spel, wanneer zij herhaling van handelingen laten zien en zich dwangmatig vasthouden aan een beperkt aantal interesses (Carr, 2006).

Sociale en communicatie symptomen van autisme zijn al herkenbaar voor de eerste twee levensjaren, de diagnose wordt meestal iets later gesteld (Wicks-Nelson & Israel, 2006). De abnormaalheden in sociaal gedrag blijken uit de afwezigheid van oogcontact, de afwezigheid van het gebruik van sociale of emotionele gebaren, een gebrek aan wederkerigheid in sociale relaties, hechtingsproblemen, beperkte interesse in vriendschappen, gebrek aan empathie en beperkte interesses in het delen van positieve emoties zoals trots (Carr, 2006).

Bij kinderen met een ASS is de taalontwikkeling over het algemeen vertraagd. De taal bij kinderen met een ASS is gekarakteriseerd door meerdere abnormaalheden zoals herhaaldelijk taalgebruik, gebruik maken van zelfgemaakte woorden en praten in hun eigen taal. Kinderen met een ASS hebben weinig conversaties met anderen die gefocust zijn op sociale of affectieve onderwerpen. Daarnaast vertonen zij weinig creativiteit in hun taalgebruik (Carr, 2006).

De toename in onderzoek naar ASS is te wijten aan de toename van de prevalentie van mensen met een ASS. Volgens de Nederlandse Vereniging van Autisme (NVA) is de prevalentie zeer toegenomen. Vóór 1995 ging men er vanuit dat slechts 0,1 tot 0,15 % van de Nederlandse bevolking een ASS had, dit kwam neer op ongeveer 10.000 tot 15.000 personen. In 1995 had ongeveer 0,25% van de Nederlandse bevolking een ASS, ongeveer 30.000 personen. In 2001 had 0,58% van de bevolking, ongeveer 90.000 personen, een ASS. In 2006 was dit percentage 1,16% van de bevolking, oftewel 190.000 personen. Er is geen eenduidige verklaring voor deze toename te vinden (Nederlandse Vereniging van Autisme, n.d.). Het is mogelijk dat er daadwerkelijk sprake is van een toename, maar het is ook mogelijk dat de toename toe te wijzen is aan de methodische vooruitgangen of aan meer kennis bij professionals en opvoeders over ASS (Carr, 2006). Steeds opnieuw blijkt dat ASS veel vaker voorkomen bij mannen dan bij vrouwen. De verhouding mannen: vrouwen is ongeveer 6: 1 (bij normaal begaafde personen). Een verklaring hiervoor heeft men niet (Vermeulen, 2002).

Autisme en verslaving

Er is nog maar beperkt wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de relatie tussen autisme en internetverslaving. Er zijn vermoedens dat er een relatie zou kunnen bestaan. Dit heeft onder andere te maken met de behoefte van mensen met een ASS aan sociale contacten. Hoewel mensen met een ASS over het algemeen niet beschikken over een sociaal netwerk, hebben ze hier wel behoefte aan. De moeilijkheid van het aangaan en onderhouden van sociale contacten voor mensen met een ASS heeft vooral te maken met de complexiteit van het directe contact. Dit kan er voor zorgen dat het contact niet tot stand komt. Als dit contact via internet plaatsvindt, is er geen sprake van dit obstakel, waardoor het contact gemakkelijker tot stand komt (Sizoo & van Wijngaarden, 2009). Een ander aspect van internetverslaving bij autisme kan het doel van gebruik zijn. Mensen met een ASS hebben behoefte aan voorspelbaarheid en rust, het gebruik van internet kan hiervoor zorgen. De voorspelbaarheid van de techniek kan voor mensen met een ASS een rustpunt zijn in de chaos van een onvoorspelbare wereld (Sizoo & van Wijngaarden, 2009). Het gedrag van jongeren met een ASS wordt gekenmerkt door stereotype herhaaldelijke patronen en een beperkt aantal interesses. Er is een sterke wens om routines in stand te houden en er is een weerstand tegen veranderingen (Carr, 2006). Deze kenmerken zouden kunnen bijdragen aan een groter risico op internetverslaving. Op het internet is het namelijk mogelijk om toe te geven aan bepaalde interesses en routines. Het internet is voorspelbaar, het kan steeds weer volgens hetzelfde patroon gebruikt worden.

In een onderzoek van van Wijngaarden, van Brink, van der Couwenberg, Heerschop en van der Gaag (2009) is gekeken naar de relatie tussen verslaving en autisme. Er is onderzoek gedaan in de kliniek voor dubbeldiagnose bij de Zwolse Poort bij mensen met een verslaving en andere psychiatrische problemen. Er is gebleken dat uit een groep van 118 mensen, er 8 waren die voldeden aan een ASS diagnose. Dit is een indrukwekkend aantal dat ruim acht keer hoger ligt dan wat de verwachting zou zijn vanuit de algemene bevolking.

Psychosociaal welbevinden

Er zijn meerdere factoren die het internetgebruik van jongeren beïnvloeden naast de sociale en communicatie factoren. Deze kunnen gezocht worden in interne factoren van een jongere, zoals de persoonlijkheid, gevoelens en emoties van een jongere. Jongeren kunnen helemaal opgaan in het internet, omdat dat voor hen een gecontroleerde omgeving is waar zij veilig aan kunnen deelnemen en sociale interacties kunnen aangaan. De positieve ervaringen hiermee kunnen ertoe leiden dat interesse voor de echte omgeving afneemt. Hierdoor neemt ook de emotionele binding met het echte leven af, doordat jongeren zich onttrekken aan gezamenlijke activiteiten, ze afwezig zijn en niet luisteren naar hun omgeving. Dit kan leiden tot hevige irritaties en conflicten met ouders, andere familieleden en vrienden (Lepeltak & Bronkhorst, 2005).

Naast de positieve ervaringen die internet jongeren kan bieden, kan ook de persoonlijkheid van invloed zijn op de mate waarin een jongere opgaat in het internet. Er is gevonden dat mensen die introvert zijn meer gebruik maken van het internet (Wilson et al, 2009). Daarnaast is er gevonden dat mensen die niet goed overweg kunnen met anderen in het echte leven, meer tijd besteden op het internet, waarschijnlijk omdat er op het internet weinig meegaandheid van hen wordt gevraagd (Wilson et al, 2009). Tevens maken mensen met een laag gevoel van eigenwaarde meer gebruik van communicatie via het internet dan mensen met een hoog gevoel van eigenwaarde. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het internetgebruik de sociale angst kan verminderen die mensen met een laag gevoel van eigenwaarde vaak voelen in inter-persoonlijke situaties (Wilson et al., 2009).

Bij angstige mensen is er vaak sprake van verlegenheid. Verlegenheid is de angst om mensen te ontmoeten en het ongemak in de omgang met andere mensen. Centraal bij verlegenheid staat de angst om geëvalueerd te worden door anderen en door hen te worden afgewezen. Verlegen mensen hebben minder sociale steun, een kleiner vriendennetwerk, minder interacties en meer passieve interacties met anderen dan niet verlegen mensen. Voor deze mensen biedt internet een alternatief om aan hun sociale en emotionele behoeften tegemoet te komen. Op het internet kunnen verlegen mensen een andere identiteit aannemen en hebben ze meer controle over de communicatie, omdat ze meer tijd hebben om hun boodschappen voor te bereiden dan in het 'echte' leven (Chak & Leung, 2004). In het onderzoek van Chak en Leung (2004) is gevonden dat verlegen mensen meer kans hebben op een internetverslaving dan niet verlegen mensen.

In het onderzoek van Hardie en Tee (2007) is gevonden dat een hoog niveau van emotionele eenzaamheid, sociale angst en een laag niveau van extraversie bijdraagt aan een internetverslaving. Dit is geen verrassende uitkomst, aangezien introverte mensen vaak grote sociale gebeurtenissen ontwijken en de voorkeur hebben voor een activiteit die ze alleen kunnen uitvoeren. Dit maakt hen meer vatbaar voor een internetverslaving. Daarnaast zijn depressie, eenzaamheid, stress, verminderde communicatie tussen familieleden en een verkleinde sociale familiekring positief gerelateerd aan meer internetgebruik (Sun et al., 2005).

Naast de verschillende onderzoeken waaruit blijkt dat psychosociale problemen kunnen leiden tot internetverslaving, kan internetverslaving ook zorgen voor een hogere mate van psychosociale problemen. Er is gevonden dat mensen met een internetverslaving zwakker zijn op het gebied van emotionele controle. Ook is er gevonden dat veelvuldig internetgebruik kan leiden tot sociale isolatie en verstoring van belangrijke sociale banden. Veelvuldig internetgebruik kan leiden tot eenzaamheid en depressieve gevoelens (Sun et al., 2005; Weiser, 2001). Hieruit kan blijken dat de psychosociale problemen kunnen toenemen wanneer iemand langer op het internet zit en de duur van het internetgebruik de psychosociale kenmerken kan doen versterken.

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat het aantal uren internetgebruik positief gerelateerd is aan de mate van internetverslaving. Daarnaast is het aantal uren internetgebruik gerelateerd aan het toenemen van de psychosociale kenmerken (Sun et al, 2005; Van Rooij & Van den Eijnden, 2007; Weiser, 2001). Aangezien de verwachting is dat mensen met een ASS vaker last hebben van eenzaamheid en sociale angst, zij vaker introvert en verlegen zijn en een laag gevoel van eigenwaarde hebben, in vergelijking met iemand zonder een ASS, is de verwachting dat mensen met een ASS een grotere kans op een internetverslaving hebben dan mensen zonder een ASS.

Ouderlijke betrokkenheid

Naast de interne factoren van een jongere die het internetgebruik kunnen beïnvloeden, zijn er ook externe factoren die het internetgebruik kunnen beïnvloeden, waaronder ouderlijke betrokkenheid. Sommige studies beweren dat internetgebruik de familiebanden bedreigt. Het spelen van online spellen is gerelateerd aan vermindering van communicatie in de familie.

Het gebruik van internet voor communicatie en educatie vermindert de communicatie met de familie niet. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de impact van internetgebruik op de familiebanden afhangt van hetgeen kinderen online doen. Er is gevonden dat simpelweg verbieden van internetgebruik niet effectief is voor het sturen van het internetgebruik van kinderen (Lee & Chae, 2007). Minder ouderlijke betrokkenheid en meer ongecontroleerde tijd op het internet, is gerelateerd aan meer internetgebruik (Sun et al., 2005).

Een hoge kwaliteit van ouderlijke gehechtheid is een protectieve factor voor gezond internetgebruik onder adolescenten (Lei & Wu, 2007).

Uit het rapport van Duimel en De Haan (2007) blijkt dat een kwart (24%) van de ouders zelden of nooit met zijn/haar kind over internet praat en 43% van de ouders doet dit minder vaak dan één keer per week. Ook vraagt een kwart (26%) van de ouders zelden of nooit naar wat zijn of haar kind doet op het internet. Hieruit valt te concluderen dat er tussen ouders en kinderen weinig communicatie is over internet.

Uit onderzoek van Van den Eijnden en collega's (2009) blijkt dat de kwaliteit van de communicatie over het internet met ouders een bijdrage kan leveren in het voorkomen of verminderen van internetverslaving.

Onderzoeksvragen

Uit de verschillende hierboven genoemde onderzoeken is gebleken dat er mogelijk een relatie bestaat tussen autisme en internetverslaving. Helaas is hier nog weinig onderzoek naar gedaan. Het is van belang dat er onderzoek naar gedaan wordt, aangezien internetverslaving een grote impact heeft op alle levensgebieden. Deze impact gekoppeld aan de impact die autisme heeft op eveneens alle levensgebieden kan grote gevolgen hebben (Carr, 2006).

Het doel van het onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen autisme en internetverslaving en factoren die hierop van invloed zouden kunnen zijn, zoals psychosociale kenmerken van de jongere en opvoedkenmerken van ouders ten aanzien van internetgebruik. Daarnaast wordt ook onderzocht of de groep jongeren met een ASS verschilt van een groep jongeren zonder een ASS in internetverslaving en of er leeftijdseffecten zijn binnen de groep jongeren met een ASS.

De volgende vragen worden beantwoord om aan dit doel te voldoen.

- Wat is de relatie tussen psychosociale kenmerken (eenzaamheid, depressie, sociale angst en een negatief zelfbeeld) en internetverslaving bij jongeren met een ASS en wordt deze relatie gemodereerd door het aantal uren internetgebruik per dag?
- Wat is de relatie tussen internetspecifieke opvoedingskenmerken en internetverslaving bij jongeren met een ASS?
- Is er een verschil tussen jongeren met een ASS en jongeren zonder een ASS in internetverslaving?
- Is er een verschil in internetverslaving tussen jongeren van 13 t/m 15 jaar en jongeren van 16 t/m 18 jaar met een ASS?

Hypotheses

Er wordt verwacht dat de relatie tussen internetverslaving en de psychosociale kenmerken wordt gemodereerd door het aantal uren internetgebruik per dag.

Er wordt verwacht dat de aanwezigheid van meer internetspecifieke opvoedingskenmerken het risico op internetverslaving bij jongeren met een ASS verkleint.

Er wordt verwacht dat jongeren met een ASS meer risico hebben op een internetverslaving en sneller verslaafd zijn dan jongeren zonder een ASS.

Er wordt verwacht dat de oudere jongeren meer risico hebben om verslaafd te raken aan het internet dan de jongere jongeren.

Methode

Steekproef en procedure

Er zijn 45 jongeren met een ASS benaderd voor deelname aan het onderzoek. Deze jongeren zijn afkomstig van twee instellingen, te weten Kwintes en Joozt Maarsbergen. In totaal hebben 38 jongeren met een ASS aan het onderzoek deelgenomen. Zij hebben een leeftijd variërend van 13 t/m 18 jaar ($M = 15.63$; $SD = 1.746$). Om onderzoek te kunnen doen naar mogelijke verschillen in leeftijd zijn de respondenten in twee leeftijdsklassen ingedeeld. De leeftijd van de jongeren in groep 1 varieert van 13 t/m 15 jaar. De leeftijd van de jongeren in groep 2 varieert van 16 t/m 18 jaar. Er hebben 35 jongens en 3 meisjes aan het onderzoek deelgenomen. Alle deelnemers zijn autochtoon. Er is geen rekening gehouden met de soort ASS diagnose van de respondenten. De vragenlijst 'Internet en welbevinden' is afgenomen.

De vragenlijsten zijn in één of twee keer afgenomen bij de jongeren met een ASS. Deze jongeren hebben de vragenlijst samen met een volwassene ingevuld om te voorkomen dat de vragen niet begrepen werden en zij hierdoor incorrecte antwoorden gaven.

Om een vergelijking te maken met jongeren zonder een ASS is er gebruik gemaakt van gegevens uit een bestaand onderzoek van het IVO (Wetenschappelijk bureau voor onderzoek, expertise en advies op het gebied van leefwijzen, verslaving en daaraan gerelateerde ontwikkelingen). In totaal hebben er 4060 jongeren zonder een ASS deelgenomen aan het onderzoek, deze jongeren zijn via scholen benaderd. Zij hebben een leeftijd variërend tussen 12 en 16 jaar ($M = 14,34$; $SD = 1,04$). Er hebben 2034 jongens en 2023 meisjes aan het onderzoek deelgenomen. Hiervan zijn 3049 autochtoon, 184 Westerse allochtoon, 169 Turks, 103 Marokkaans, 98 Surinaams, 75 afkomstig van de Nederlandse Antillen of Aruba en 198 niet-Westerse allochtoon. De vragenlijsten zijn één keer bij hen afgenomen.

Instrumenten

Internetverslaving.

Om internetverslaving te meten is er gebruik gemaakt van de 'Compulsive Internet Use Scale voor adolescenten' (CIUS-A) (Meerkerk, 2007; Meerkerk et al., 2009). De CIUS-A bestaat uit 14 vragen en meet de mate waarin internetgebruik een vorm van compulsief gedrag is geworden. Een voorbeelditem is *'Hoe vaak vind je het moeilijk om met internetten te stoppen'*. Er zijn vijf antwoordmogelijkheden, te weten 'nooit', 'zelden', 'soms', 'vaak' en 'zeer vaak'. Jongeren die hoog scoren op de CIUS-A hebben moeite om te stoppen met internetten, zijn continu met internet bezig, ook als ze niet achter de computer zitten, en voelen zich slecht als ze lang niet kunnen internetten. De betrouwbaarheid van de CIUS-A voor zowel de jongeren met als zonder een ASS is .90.

Aantal uren internetgebruik per dag

Het aantal uren internetgebruik per dag is aan de hand van de volgende vraag gemeten.

'Op een dag dat je internet voor jezelf gebruikt, hoeveel tijd besteed je dan meestal aan internetten?' De antwoordmogelijkheden zijn 'minder dan een half uur', 'ongeveer een half uur', 'ongeveer 1 uur', 'ongeveer 2 uur', 'ongeveer 3 uur', 'ongeveer 4 uur', 'ongeveer 5 uur', 'ongeveer 6 uur', 'ongeveer 7 uur', en '8 uur of meer'.

Om een onderscheid te maken tussen weinig en veel internetgebruik zijn er twee klassen gevormd. De eerste klasse bestaat uit de respondenten die niet meer dan 3 uur per dag gebruik maken van het internet. De tweede klasse bestaat uit de respondenten die 4 uur of meer per dag gebruik maken van het internet.

Psychosociaal welbevinden

Psychosociaal welbevinden is gemeten aan de hand van vier subschalen.

Voor 'eenzaamheid' is gebruik gemaakt van een vertaalde 5-punts versie van de herziene UCLA Loneliness Scale (Russell, Peplau, & Cutrona, 1980). De subschaal bestaat uit tien vragen. Een voorbeelditem is '*ik voel me alleen*'. De antwoordmogelijkheden zijn 'klopt helemaal niet', 'klopt niet', 'klopt soms wel / soms niet', 'klopt wel' en 'klopt helemaal'. De betrouwbaarheid van deze subschaal voor zowel de jongeren met als zonder een ASS is .84.

'Depressieve symptomen' zijn gemeten met behulp van de 5-punts Depressive Mood List (DML) (Engels, Finkenauer, Meeus & Dekovic, 2001; Kandel & Davies, 1982, 1986). De subschaal bestaat uit zes vragen. Een voorbeelditem is '*Hoe vaak heb je, je in de laatste 12 maanden te moe gevoelt om iets te doen?*'. De antwoordmogelijkheden zijn 'nooit', 'bijna nooit', 'soms', 'vaak' en 'altijd'. De betrouwbaarheid van deze subschaal voor zowel de jongeren met als zonder een ASS is apart .80.

'Negatief zelfbeeld' is gemeten met een Nederlandse vertaling van de 4-punts Rosenberg's Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1989). De subschaal bestaat uit tien vragen. Een voorbeelditem is '*Soms denk ik dat ik nergens goed voor ben*'. De antwoordmogelijkheden zijn 'past helemaal niet bij mij', 'past eigenlijk niet bij mij', 'past een beetje bij mij' en 'past goed bij mij.' De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .88.

De subschaal 'sociale angst' bestaat uit tien vragen. Een voorbeelditem is '*Ik voel me verlegen bij mensen die ik niet goed ken*'. De antwoordmogelijkheden zijn 'helemaal niet', 'bijna niet', 'een beetje', 'best wel' en 'heel erg' (IVO, 2009). De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .88.

De hoge betrouwbaarheid scores op de subschalen betekenen dat de mate waarin de items van de vragenlijst hetzelfde meten, hoog is.

Opvoeding

Internetspecifieke opvoedingskenmerken worden gemeten door middel van vijf verschillende subschalen van de vragenlijst 'Internet en welbevinden' (IVO, 2009). De subschaal 'regels ten aanzien van internetgebruik' bestaat uit zes vragen. Bij deze vragen kan de respondent invullen wat wel en niet mag van zijn ouders met betrekking tot gebruik van het internet. Een voorbeelditem is: *'Ik mag zo vaak internetten als ik zelf wil'*. Er zijn vijf antwoordmogelijkheden: 'klopt helemaal niet', 'klopt niet', 'klopt soms wel / soms niet', 'klopt' en 'klopt helemaal'. De betrouwbaarheid van de subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .93.

De subschaal 'regels ten aanzien van tijd die wordt besteed op internet' bestaat uit vier vragen. Een voorbeelditem is: *'Hoe vaak komt het voor dat je vader of moeder zegt dat je niet mag internetten?'*. Er zijn vijf antwoordmogelijkheden: 'nooit', 'zelden', 'soms', 'best vaak' en 'heel vaak'. De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .83.

De subschaal 'monitoren van het internetgebruik in het weekend' bestaat uit zes vragen. Bij deze vragen kan de respondent invullen hoe zijn ouders zouden reageren als hij een hele weekenddag zou internetten. Een voorbeelditem is *'Dat zouden ze goed vinden'*. De antwoordmogelijkheden zijn 'zeker niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien', 'waarschijnlijk wel' en 'zeker wel'. De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .93.

De subschaal 'frequentie van communicatie over internetgebruik' bestaat uit drie vragen. Een voorbeelditem is *'Praat je wel eens met je ouders over wat je doet op internet'*. De antwoordmogelijkheden zijn 'nooit', 'zelden', 'soms', 'vaak' en 'heel vaak'. De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .81.

De subschaal 'kwaliteit van de communicatie over internetgebruik' bestaat uit drie vragen. Een voorbeelditem is *'Als ik met mijn ouders over mijn internetgebruik praat, voel ik me op mijn gemak'*. De antwoordmogelijkheden zijn 'klopt helemaal niet', 'klopt niet', 'klopt soms wel / soms niet', 'klopt' en 'klopt helemaal'. De betrouwbaarheid van deze subschaal is voor zowel de jongeren met als zonder een ASS apart .86.

De hoge betrouwbaarheid scores op de subschalen betekenen dat de mate waarin de items van de vragenlijst hetzelfde meten, hoog is.

Resultaten

Tabel 1 laat de correlaties, gemiddelden en standaarddeviaties van alle gebruikte variabelen zien. Psychosociaal welbevinden hangt positief samen met internetverslaving. Hoe meer psychosociale problemen, hoe meer internetverslaving. Opvallend is dat sociale angst niet samenhangt met internetverslaving. Daarnaast hangt internetverslaving negatief samen met de kwaliteit van communicatie over het internetgebruik. Dit betekent dat hoe hoger de kwaliteit van communicatie is, hoe lager de mate van internetverslaving is. De andere internetspecifieke opvoedingskenmerken hangen niet samen met internetverslaving.

Tabel 1

Correlaties, Gemiddelden en Standaarddeviaties van de Gebruikte Variabelen

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 Eenzaamheid	--									
2 Sociale angst	.66 **	--								
3 Negatief zelfbeeld	.56 **	.36 *	--							
4 Depressie	.55 **	.50 **	.48 **	--						
5 Regels internetgebruik	-.04	.27	-.03	.02	--					
6 Regels internet tijdsduur	-.37	-.13	-.32	-.37 *	.29	--				
7 Monitoren internetgebruik weekend	-.38	.02	-.35	-.18	.50 **	.50 **	--			
8 Frequentie communicatie internetgebruik	-.28	-.32	-.19	-.25	.19	.38 *	.33 *	--		
9 Kwaliteit communicatie internetgebruik	-.14	-.19	-.31	-.28	-.20	.26	.22	.44 **	--	
10 Internetverslaving	.44 **	.12	.39 *	.43 **	0	-.24	-.25	-.22	-.40 *	--
Gemiddelde	.111	.0788	-.047	-.105	.156	.225	.1	.11	.40	--
Sd	.43	.29	.35	.29	.27	.33	.31	.47	0	--

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Ten slotte hangt de frequentie van communicatie over internetgebruik positief samen met de kwaliteit van de communicatie over het internetgebruik. Dit betekent dat hoe meer ouders communiceren met hun kinderen over het internetgebruik, hoe beter de kwaliteit van deze communicatie is.

Psychosociaal welbevinden

Om de hypothese te toetsen dat er een positieve samenhang is tussen psychosociaal welbevinden en internetverslaving bij jongeren met een ASS, is er een multiple regressie uitgevoerd. Hierbij is internetverslaving de afhankelijke variabele. In stap één is internetverslaving voorspeld op basis van de verschillende psychosociale kenmerken. In stap twee is daar het aantal uren internetgebruik aan toegevoegd. Tenslotte zijn in stap drie de interactie-effecten toegevoegd tussen uren internetgebruik en de psychosociale kenmerken afzonderlijk van elkaar. Resultaten van de regressieanalyse zijn te vinden in Tabel 2.

Tabel 2

Hiërarchische regressie analyse die internetverslaving door psychosociale kenmerken en aantal uren internetgebruik voorspelt

Stap	Internetverslaving	
	β	ΔR^2
1. <i>Psychosociale kenmerken hoofdeffect</i>		
Depressie	.31	
Negatief zelfbeeld	.13	
Sociale angst	-.36	
Eenzaamheid	.43	
		.33 **
2. <i>Uren internetgebruik hoofdeffect</i>		
Aantal uren internetgebruik	.67 ***	.36 ***
3. <i>Interactie-effecten</i>		
3a. Tijd x sociale angst	1.57	
3b. Tijd x negatief zelfbeeld	-.22	
3c. Tijd x depressie	-.82	
3d. Tijd x eenzaamheid	-.37	
		.04

Noot. ** $p < .01$. *** $p < .00$.

Geen van de psychosociale kenmerken voorspelde internetverslaving. Dit is opvallend, aangezien de correlaties (Tabel 1) wel een samenhang vertoonden. Ondanks dat de kenmerken afzonderlijk niets voorspelden, verklaarde de kenmerken gezamenlijk 33% van de variantie in internetverslaving. Het aantal uur dat jongeren per dag besteden aan internet bleek wel gerelateerd te zijn. Dit betekent dat hoe meer uren iemand per dag gebruik maakt van het internet, hoe verslaafder hij is. Het toevoegen van deze stap verklaarde nog eens 36% extra van de variantie in internetverslaving. Het toevoegen van de interactie-effecten van psychosociale kenmerken en het aantal uren internetgebruik per dag leverde geen significante resultaten op en verklaarde 4% van de variantie in internetverslaving, dit is niet significant. Dit betekent dat er geen moderatie effect is van het aantal uren internetgebruik.

Opvoeding

Om de hypothese te onderzoeken dat de aanwezigheid van meer internetspecifieke opvoedingskenmerken het risico op internetverslaving bij jongeren met een ASS verkleint, is er een regressieanalyse uitgevoerd. De afhankelijke variabele is internetverslaving en de onafhankelijke variabele is internetspecifieke opvoedingskenmerken. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3.

Er is geen significant verband gevonden tussen de mate van regels die ouders stellen over internetgebruik, de mate van monitoren van het internetgebruik, de regels over frequentie van internetgebruik en de frequentie en kwaliteit van communicatie over het internetgebruik en internetverslaving. Dit houdt in dat internetspecifieke opvoedingskenmerken geen significante voorspellers zijn voor de mate van internetverslaving bij jongeren met een ASS. Dit is in tegenstelling tot de negatieve samenhang die gevonden is tussen internetverslaving en de kwaliteit van communicatie over het internetgebruik.

Tabel 3

Regressieanalyse voorspelling internetverslaving door internetspecifieke kenmerken

Stap	Internetverslaving	
	β	ΔR^2
1. <i>Internetspecifieke opvoedingskenmerken hoofdeffect</i>		
Regels ten aanzien van internetgebruik	.03	
Regels ten aanzien van tijd die wordt besteed op internet	-.08	
Monitoren van het internetgebruik in het weekend	-.15	
Frequentie van communicatie over internetgebruik	.01	
Kwaliteit van de communicatie over internetgebruik	-.35	
		.20

ASS

Om te onderzoeken of jongeren met een ASS meer risico hebben op een internetverslaving dan jongeren zonder een ASS, is een t-toets uitgevoerd. De afhankelijke variabele hierbij is internetverslaving. Uit de analyse is gebleken dat jongeren met een ASS meer verslaafd aan internet zijn dan jongeren zonder een ASS ($t = 4.824; p = .000$).

Om te onderzoeken in welke mate de verschillen in verslaving verklaard kunnen worden vanuit of iemand een ASS heeft of niet, is de Cohen's d berekend. Dit is door de volgende formule berekend: $d = 2t/\sqrt{df}$. Hieruit is gebleken dat Cohen's d 1.58 is. Dit wil zeggen dat er sprake is van een grote effectgrootte. Vervolgens is de d-waarde omgezet in een r-waarde om te berekenen hoeveel van de variantie in de variabele internetverslaving verklaard wordt door de variabele ASS. De formule die hiervoor gebruikt is, is $r = d/\sqrt{d^2 + 4}$ (Baarda, De Goede & van Dijkum, 2003). Hieruit is gebleken dat het wel of niet hebben van een ASS 39% van de verschillen in internetverslaving kan verklaren. Dit is een aanzienlijk percentage.

Leeftijd

Om te onderzoeken of de oudere jongeren meer risico hebben om verslaafd te raken aan het internet dan de jongere jongeren, is een t-toets uitgevoerd.

Uit de analyses is gebleken dat jongeren van 16 t/m 18 jaar meer verslaafd aan internet zijn dan jongeren van 13 t/m 15 jaar ($t = 2.55$; $p = .000$). Om te onderzoeken in welke mate de verschillen in verslaving verklaard kunnen worden vanuit leeftijd, is wederom Cohen's d berekend. Hieruit is gebleken dat Cohen's d 0,90 is. Dit wil zeggen dat er sprake is van een grote effectgrootte. Vervolgens is de d -waarde omgezet in een r -waarde om te berekenen hoeveel van de variantie in de variabele internetverslaving verklaard wordt door de variabele leeftijd. Hieruit is gebleken dat leeftijd 17% van de verschillen in internetverslaving kan verklaren. Dit is een aanzienlijk percentage.

Conclusie en discussie

In het huidige onderzoek is gekeken of er een relatie bestaat tussen internetverslaving en het hebben van een ASS diagnose. Ook is er gekeken naar mogelijke factoren die hierop van invloed zijn. Er is onderzocht of de relatie tussen internetverslaving en de psychosociale kenmerken eenzaamheid, depressie, sociale angst en negatief zelfbeeld, gemodereerd wordt door het aantal uren internetgebruik per dag. De verwachting hierbij was dat dit het geval was. Zoals verwacht laten de correlaties zien dat wanneer een jongere met een ASS hoger scoort op psychosociale kenmerken, ook de mate van internetverslaving hoger is. Dit is overeenkomstig met eerder onderzoek (Sun et al., 2005; Weiser, 2001). Zij vinden dat veelvuldig internetgebruik kan leiden tot sociale isolatie en verstoring van belangrijke sociale banden. Veelvuldig internetgebruik kan leiden tot eenzaamheid en depressie. Opvallend is dat er geen samenhang is gevonden tussen het psychosociale kenmerk sociale angst en internetverslaving, dit is in contrast met resultaten uit eerder onderzoek (Hardie & Tee, 2007; Wilson et al, 2009). Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van deze samenhang, is het feit dat mensen met een ASS sociale angst mogelijk anders ervaren dan mensen zonder een ASS. Aangezien mensen met een ASS beperkte sociale vaardigheden hebben en abnormaalheden laten zien in hun sociale gedrag, is het mogelijk dat zij geen sociale angst ervaren en de items van de vragenlijst waar sociale angst mee gemeten wordt niet betrouwbaar zijn voor deze doelgroep (Carr, 2006).

Sociale interacties worden door deze jongeren anders geïnterpreteerd. Opmerkelijk is dat de afzonderlijke psychosociale kenmerken geen internetverslaving voorspelden wanneer werd getoetst met een regressieanalyse. Een verklaring kan zijn dat er een te kleine steekproef gebruikt is, waardoor de power laag is.

Het aantal uren internetgebruik per dag is wel gerelateerd aan internetverslaving, wat ook de verwachting was uit voorgaande onderzoeken. Er is echter niet gevonden dat het aantal uren internetgebruik per dag een moderator is tussen internetverslaving en psychosociale kenmerken. Dit is tegenstrijdig met de resultaten uit eerder onderzoek (Van Rooij & Van den Eijnden, 2007; Sun et al, 2005; Weiser, 2001).

Er is onderzocht of er een samenhang is tussen internetspecifieke opvoedingskenmerken en internetverslaving bij jongeren met een ASS. De verwachting hierbij was dat de aanwezigheid van meer internetspecifieke opvoedingsgedragingen het risico op internetverslaving bij jongeren met een ASS verkleint. Deze verwachting wordt deels bevestigd in het huidige onderzoek.

Uit de resultaten is gebleken dat er een negatieve correlatie bestaat tussen de kwaliteit van communicatie over internetgebruik en internetverslaving, wat tevens uit eerder onderzoek is gebleken (Van den Eijnden et al., 2009). Als de kwaliteit van communicatie over het internetgebruik zal toenemen, zal internetverslaving afnemen. Het is van belang dat ouders zich hiervan bewust zijn. Op deze manier kunnen zij proberen de kans op een internetverslaving bij hun kind te verkleinen door op een goede manier te communiceren over het internetgebruik van hun kind. Uit de resultaten blijkt verder dat de mate van regels die ouders stellen over internetgebruik, de mate van monitoren van het internetgebruik, de regels over frequentie van internetgebruik en de frequentie van communicatie over het internetgebruik, geen significante voorspellers zijn voor de mate van internetverslaving bij jongeren. Tevens blijkt er geen correlatie te bestaan tussen internetverslaving en de mate van regels die ouders stellen over internetgebruik, de mate van monitoren, de regels over frequentie en de frequentie van communicatie. Dit is tegenstrijdig met wat uit eerder onderzoek bleek, namelijk dat minder ouderlijke betrokkenheid en meer ongecontroleerde tijd op het internet gerelateerd is aan meer internetgebruik (Sun et al., 2005). Dat er geen significant resultaat is gevonden zou verklaard kunnen worden door het feit dat in het huidige onderzoek het een ASS groep betreft in tegenstelling tot eerdere onderzoeken die gebruik hebben gemaakt van een steekproef met jongeren zonder een ASS.

Wellicht zijn deze opvoedingsgedragingen bij ASS jongeren minder relevant voor de voorspelling van de mate van internetverslaving dan voor jongeren zonder een ASS.

Daarnaast hangt de frequentie van communicatie over internetgebruik positief samen met de kwaliteit van communicatie over het internetgebruik. Ouders die aandacht besteden aan de tijdsduur van het internetgebruik, hebben een hoge kwaliteit van communicatie hierover. Dit is belangrijk, omdat uit de literatuur is gebleken dat alleen regels stellen over de tijd die wordt besteed op het internet niet voldoende is (Lee & Chae, 2007). In de literatuur is gebleken dat er relatief weinig communicatie is tussen ouders en hun kinderen over het gebruik van het internet (Duimel & de Haan, 2007). Het is belangrijk dat ouders op de hoogte worden gebracht van het belang van communicatie om zo de kans op internetverslaving te verkleinen.

Er is onderzocht of er een verschil is tussen jongeren met een ASS en jongeren zonder een ASS in internetverslaving. De verwachting hierbij was dat jongeren met een ASS meer risico hebben op een internetverslaving dan jongeren zonder een ASS. Zoals verwacht is er gevonden dat jongeren met een ASS meer risico hebben op een internetverslaving dan jongeren zonder een ASS. Dit is in overeenstemming met wat uit eerder onderzoek is gebleken (Sizoo & van Wijngaarden, 2009; van Wijngaarden et al., 2009). Het is van belang hier nog verder onderzoek naar te doen. Er is nog weinig bekend over deze relatie. De impact van verslaving op het leven van een jongere is groot. De impact van verslaving op het leven van een jongere met een ASS is mogelijk nog groter. De behandeling van internetverslaving zou wellicht ook anders kunnen zijn voor een jongere met ASS dan voor een jongere zonder ASS. Ook hier kan vervolg onderzoek zich op richten.

Er is onderzocht of er een verschil in internetverslaving is tussen jongeren van 13 t/m 15 jaar en jongeren van 16 t/m 18 jaar met een ASS. De verwachting hierbij was dat de oudere jongeren meer risico hebben om verslaafd te raken aan het internet dan de jongere jongeren. Uit de resultaten blijkt dat jongeren van 16 t/m 18 jaar significant meer verslaafd zijn aan internet dan jongeren van 13 t/m 15 jaar. Dit is in overeenstemming met wat uit eerder onderzoek is gebleken (Kalthiala-Heino et al., 2004). Een mogelijke verklaring is dat de oudere leeftijdsgroep meer toegang heeft tot het internet. Ook kan het zijn dat de kwaliteit van communicatie over het internetgebruik van ouders vermindert naarmate de jongere ouder wordt.

Beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Een aantal beperkingen van dit onderzoek is noemenswaardig. De steekproef met participanten met een ASS redelijk klein is. Daarom is deze groep niet generaliseerbaar naar de totale populatie jongeren met een ASS. Voor een vervolg onderzoek is het dan ook van belang dat er een grotere steekproef deelneemt en dat er meerdere testafname momenten plaatsvinden. Dit zorgt ervoor dat de uitkomsten meer valide en betrouwbaar zijn. In het huidige onderzoek is er tevens geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende typen ASS. Voor vervolg onderzoek is het interessant om dit te bekijken. Wellicht worden er dan nog meer verschillen gevonden, wat een aandeel zou kunnen leveren in behandeling en begeleiding van de jongeren.

Een andere beperking heeft te maken met de samenstelling van de steekproef. Zo zijn er weinig meisjes met een ASS in het onderzoek meegenomen, dit omdat het percentage meisjes met een ASS aanmerkelijk kleiner is dan het percentage jongens. Ook zijn er geen allochtone jongeren met een ASS aanwezig in de steekproef, vanwege het feit dat er weinig tot geen allochtone jongeren in begeleiding zijn bij beide deelnemende instellingen. Dit komt wellicht doordat allochtone ouders minder vaak hulp vragen met opvoedingsproblemen en zij het binnenshuis houden. Daarnaast worden problemen eerder aan etniciteit en taalproblemen toegeschreven dan aan een ASS stoornis (Begeer, El Bouk, Boussaid, Meerum Terwogt & Koot, 2009). Er hebben geen jongeren met een ASS van 12 jaar deelgenomen aan het onderzoek. Hierdoor kan de vergelijking met jongeren zonder een ASS niet gemaakt worden voor 12 jarigen. Tevens geldt dit voor de groep jongeren in de leeftijd van 17 en 18 jaar. Bij de groep jongeren zonder een ASS zijn jongeren van 17 en 18 jaar niet meegenomen in het onderzoek. Voor verder onderzoek is het interessant om deze jongeren mee te nemen in het onderzoek, aangezien blijkt dat jongeren met een ASS in de leeftijd van 16 t/m 18 jaar meer verslaafd zijn aan het internet dan jongere jongeren. Door deze beperkingen is het huidige onderzoek niet generaliseerbaar voor de totale populatie met een ASS.

De vragenlijst bij jongeren met een ASS is afgenomen in het bijzijn van een volwassene. Hierdoor zijn de antwoorden mogelijk niet allemaal even betrouwbaar, omdat de jongeren wellicht sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Een positief punt is dat de vragen hierdoor wel goed begrepen zijn. Tevens is er alleen gebruik gemaakt van zelfrapportage, bij de vragen over de ouderkenmerken is een ouderrapportage ook belangrijk om te weten hoe ouders dit beleven. Als onderzoeksmiddel is er alleen gebruik gemaakt van vragenlijsten. De antwoorden die de jongeren hebben gegeven zijn niet gecontroleerd met observaties. Er is ook niet gecontroleerd of het aantal uur internetgebruik overeenkomt met de werkelijkheid.

Ondanks deze beperkingen, is dit onderzoek zeker van belang. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar internetverslaving bij jongeren met een ASS. Dit onderzoek is vernieuwend en biedt vele aanknopingspunten voor vervolgonderzoek. Dit onderzoek is een eye opener voor mensen die te maken hebben met jongeren met een ASS en een vermoeden van een internetverslaving. Door dit onderzoek zijn zij bewust van de kwetsbaarheid van deze jongeren voor een internetverslaving. Zij kunnen jongeren beter in de gaten houden en een eventuele internetverslaving mogelijk eerder herkennen. Dit kan wellicht voorkomen dat het internetgebruik uit de hand loopt.

Nederlandse vertaling abstract

Het doel van deze studie is het onderzoeken van de relatie tussen autisme en internetverslaving en factoren (psychosociale problemen, internetspecifieke opvoedingsgedragingen van ouders, leeftijd en aantal uur internetgebruik) die hierbij een rol kunnen spelen. Er zijn 38 jongeren met een autisme spectrum stoornis (ASS) in de leeftijd van 13 t/m 18 jaar vergeleken 4060 jongeren zonder een ASS. Beide groepen hebben verschillende vragenlijsten ingevuld over hun internetgebruik, de regels van ouders over hun internetgebruik en hun psychosociaal welbevinden.

Jongeren met een ASS blijken meer verslaafd aan het internet in vergelijking met jongeren zonder een ASS. Daarnaast blijkt dat de mate van psychosociale kenmerken een hogere mate van internetverslaving voorspeld bij de jongeren met een ASS. Internetspecifieke opvoedingskenmerken hebben geen invloed op de mate van internetverslaving. Oudere jongeren met een ASS hebben een grotere kans op een internetverslaving in vergelijking met de jongere jongeren met een ASS.

Literatuurlijst

- American Psychiatric Association (2001). *Beknopte handleiding bij de diagnostische criteria van de DSM-IV-TR*. Lisse: Swets & Zeitlinger Publishers.
- Baarda, D. b., Goede, de, M. P. M., & Dijkum, van, C. J. (2003). *Basisboek statistiek met SPSS*. Groningen/ Houten: Wolters- Noordhoff bv.
- Begeer, S., Bouk, El, S., Boussaid, W., Meerum Terwogt, M., & Koot, H. (2009). Autisme en etnische minderheden. *Cultuur migratie gezondheid, 7*, 122- 129.
- Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology. A contextual approach*. New York: Brunner-Routledge.
- Chak, K., & Leung, L. (2004). Shyness and locus of control as predictors of internet addiction and internet use. *CyberPsychology, 7*, 559-570.
- Chou, C., Condron, L., & Belland, J. C. (2005). A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review, 17*, 363-388.
- Duimel, M., & Haan, de, J. (2007). *Nieuwe links in het gezin: De digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Eijnden, van den, R.J.J.M., Spijkerman, R., Vermulst, A.A., & Engels, R.C.M.E. (2009). Compulsive internet use among adolescents: Bidirectional parent-child relationships. (*Submission.*)
- Engels, R., Finkenauer, C., Meeus, W., & Dekovic, M. (2001). Parental attachment and adolescents' emotional adjustment: The association with social skills and relational competence. *Journal of Counseling Psychology, 48*, 428-439.
- Est, van, R., Hof, van 't, C., & Haan, de, J. (2006). De sociale dynamiek van de digitale generatie. In J. de Haan & C. van 't Hof (Eds.), *Jaarboek ICT en samenleving 2006: De digitale generatie*. Amsterdam: Boom.
- Griffiths, M. (2008). Internet and video-game addiction. In C. A. Essau. (Ed.), *Adolescent addiction: Epidemiology, assessment, and treatment* (pp. 231-267). Londen: Elsevier.
- Hardie, E., & Tee, M. (2007). Excessive internet use: the role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies & Society, 5*, 34-47.
- Kaltiala-Heino, R., Lintonen, T., & Rimpela, A. (2004). Internet addiction? Potentially problematic use of the internet in a population of 12-18 year-old adolescents. *Addiction Research and Theory, 12*, 89-96.

- Kandel, D., & Davies, M. (1986). Adult sequelae of adolescent depressive symptoms. *Archives of General Psychiatry*, *43*, 255-262.
- Lee, S., & Chae, Y. (2007). Children's internet use in a family context: influence on family relationships and parental mediation. *CyberPsychology*, *5*, 640-644.
- Lei, L., & Wu, Y. (2007). Adolescents' parental attachment and internet use. *CyberPsychology*, *10*, 633-639.
- Lepeltak, J.C., & Bronkhorst, J.B.M. (2005). *Computerverslaving. Handboek kinderen en adolescenten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Meerkerk, G. J., & Eijnden, van den, R. J. J. M. (2009). Internet en games. In I. Franken & W. van den Brink (Eds.), *Handboek Verslaving* (pp. 513-524). Utrecht: De Tijdstroom.
- Meerkerk, G.J., Eijnden, van, R.J.J.M., Vermulst, A.A., & Garretsen, H.F.L. (2009). The Compulsive Internet Use Scale (CIUS): Some psychometric properties. *CyberPsychology & Behavior*, *12*, 1-6.
- Prevalentiecijfers Autisme. (n.d.). Gevonden op 7 mei 2010, op <http://www.autisme.nl/Prevalentiecijfers%20Autisme.html?mnu=tmain100:shome&s=1&l=nl&t=1274464278>
- Preyde, M., & Adams, G. (2008). Foundations of addictive problems: developmental, social and neurobiological factors. In C.A. Essau (Ed.), *Adolescent addiction: Epidemiology assessment, and treatment* (pp. 3-16). Londen: Elsevier.
- Rooij, van, A. J., Schoenmakers, T. M., Meerkerk, G. J., Griffiths, M., & Mheen, van de, D. (2010). [Videogameverslaving & maatschappelijke verantwoordelijkheid van de game-industrie](#) (Factsheet). Rotterdam: IVO.
- Rooij, van, T., & Eijnden, van den, R. (2007) *Monitor Internet en Jongeren 2006 en 2007. Ontwikkelingen in internetgebruik en de rol van opvoeding*. Rotterdam: IVO.
- Rosenberg, M. (1989). *Society and the adolescent self-Image*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Russell, D., Peplau, L., & Cutrona, C. (1980). The revised UCLA loneliness scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, *39*, 472-480.

- Sizoo, B. B., Brink, van der, W., Gorissen-van Eenige, M., & Gaag, van der, R. J. (2009). Personality characteristics of adults with autism spectrum disorders or attention deficit hyperactivity disorder with and without substance use disorders. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, (in press).
- Sizoo, B.B., & Wijngaarden, van, P.J.M. (2009). Autisme en verslaving. *Engagement met Autisme*, 4, 10-14.
- Sun, P., Unger, J.B., Palmer, P.H., Gallaher, P., Chou, C., Baezconde-garbanati, L., et al., (2005). Internet accessibility and usage among urban adolescents in Southern California: Implications for web-based health research. *CyberPsychology*, 8, 441-453.
- Vermeulen, P. (2002). *Beter vroeg dan laat en beter laat dan nooit. De onderkenning van autisme bij normaal tot hoogbegaafde personen*. Gent: Epo.
- Watson, J.C. (2005). Internet addiction diagnosis and assessment: Implications for counselors. *Journal of Professional Counseling*, 2, 17-30.
- Weiser, E.B. (2001). The functions of internet use and their social and psychological consequences. *CyberPsychology*, 4, 723-743.
- Wetenschappelijk bureau voor onderzoek, expertise en advies op het gebied van leefwijzen, verslaving en daaraan gerelateerde ontwikkelingen (IVO). (2009) *Vragenlijst internet en welbevinden*. Rotterdam: IVO.
- Wicks-Nelson, R., & Israel, A. (2006). *Behavior disorders of childhood*. New Jersey: Prentice Hall.
- Wijngaarden, van, P. J. M., Brink, van der, W., Couwenberg, C., Heerschop, J., & Gaag, van der, R.J.(2009). Autism spectrum disorders and substance use disorders: An exploratory study. (submitted).
- Wilson, K., Fornasier, S., & White, K. M. (2009). Psychological predictors of young adults' use of social networking sites. *CyberPsychology & Behavior*, 12, 1-6.
- Young, K. (2009). Internet addiction: Diagnosis and treatment considerations. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 39, 241-246.